

Številka: Su Ek 8/2018-5

Datum:

Komisija za etiko in integriteto pri Sodnem svetu Republike Slovenije je na podlagi 49. člena v zvezi z drugim odstavkom 52. člena Zakona o sodnem svetu na predlog stranke A. A. na 19. seji 21. avgusta 2018 sprejela

S M E R N I C E

za ravnanje sodnikov pri javni razglasitvi sodb po opravljeni glavni obravnavi:

Smernica 1: Dostojanstven, čustveno zadržan in umirjen nastop pri javni razglasitvi sodbe; urejen osebni videz; uporaba knjižnega jezika

Pri javni razglasitvi sodbe je primerno, da je sodnik v svojem nastopu in izražanju zadržan, dostojanstven in umirjen ter hkrati suveren in odločen.

Primerno je, da ob tem poskrbi za urejen zunanji videz in da pri izražanju uporablja knjižni jezik.

Smernica 2: Kratka predstavitev odločilnih razlogov sodbe

Priporočljivo je, da sodnik predstavi ključne razloge za sprejeto odločitev v preglednem povzetku z jasnimi logičnim sosledjem razlogov in, na kolikor se da, prosto govorjen način.

Smernica 3: Vsebinska konkretnost in jasnost razlogov za sodbo

Pri javni razglasitvi sodbe je primerno, da sodnik na kratko predstavi vsebinsko konkretne ter jasne in nedvoumne razloge za svojo odločitev, ki so oblikovani tako, da so razumljivi tudi povprečnemu predstavniku laične javnosti.

Smernica 4: Predstavitev normativne in strokovne podlage za odločitev

Primerno je, da v obrazložitvi sodnik navede tudi ustrezno normativno ter teoretično in praktično podlago za svojo odločitev.

Smernica 5: Opredelitev do družbene dimenzije konkretnega primera

Priporočljivo je, da je iz razlogov razvidno, kadar to konkretni primer dopušča oziroma zahteva, da je bila odločitev sprejeta tudi na podlagi družbene ozaveščenosti sodnika.

Smernica 6: Uravnoteženost predstavljenih razlogov z vidika vseh odločilnih pravnih in dejanskih vprašanj konkretnega primera

Primerno je, da sodnik pri podajanju razlogov za svojo odločitev ne prezre nosilnih argumentov katerega od udeležencev postopka in se na kratko opredeli do vseh odločilnih pravnih in dejanskih vprašanj konkretnega primera, tako da noben od udeležencev postopka ne more reči, da ni bil slišan.

Smernica 7: Zavest o raznolikostih v družbi; spoštovanje dostojanstva vsakega posameznika in družbenih skupin; posebna pozornost na predstavnike ranljivih družbenih skupin

Primerno je, da se sodnik zaveda osebnostnih (intelektualnih, emocionalnih), kulturnih, rasnih, narodnostnih, verskih in drugih raznolikosti v družbi, se jih trudi razumeti, biti z njimi seznanjen ter jih upoštevati, tako da sta vselej zagotovljena enakost in spoštovanje dostojanstva vseh.

Sodniki, ki so pomembni akterji oblikovanja družbene zavesti, morajo pri svojem delu in javnem izrekanju sodb skrbno oblikovati utemeljitev sprejetih odločitev in ob tem še posebej paziti na ranljive družbene skupine.

Smernica 8: Spoštovanje poklicne tajnosti

Pri navajanju razlogov za sprejeto odločitev v okviru javne razglasitve sodbe sodnik ne razkriva osebnih in drugih podatkov strank, za katere je izvedel pri svojem delu, če to ni nujno potrebno za utemeljitev in razumljivost sprejete odločitve.

O b r a z l o ž i t e v :

V konkretnem primeru je Komisija za etiko in integriteto pri Sodnem svetu Republike Slovenije (v nadaljevanju komisija) svojo pozornost usmerila v vprašanje, kako naj sodniki z vidika Kodeksa sodniške etike¹ (v nadaljevanju kodeks) ravnajo pri javni razglasitvi sodb. S tem vidikom sodniškega poklica se komisija do zdaj še ni podrobno ukvarjala. Gre za pomembno vprašanje sodniške poklicne etike, saj se pri javni razglasitvi sodb neposredno in v polnosti izražajo vloga, položaj in poslanstvo sodnika ter sodne veje oblasti v sistemu državne oblasti in v družbenem življenju nasploh.

A. A. je v pobudi izpostavilo ravnanje sodnice B. B. pri razglasitvi sodbe v kazenskem postopku, v katerem se je obdolžencema očitalo kaznivo dejanje zlorabe prostitucije (175. člen Kazenskega zakonika). Obtožnica ju je bremenila, da sta v salonih, v katerih sta nudila strankam erotično masažo, med letoma ... in ... izkoriščala delavke za prostitucijo. Sodnica je po opravljeni glavni obravnavi izrekla oprostilno sodbo. Presodila je, da čeprav je erotična masaža prostitucija, v konkretnem primeru ni šlo za njeno zlorabo, saj delavke v salonih niso bile izkoriščane. Pri utemeljevanju svoje odločitve v javni razglasitvi sodbe naj bi med drugim rekla: „*Bilo je kot pri frizerju, ko se nanj naročiš in te ena od frizerk ostriže. Tudi frizerka dobiva plačo. Domnevne oškodovanke so bile zaposlene, delodajalec jim je plačeval prispevke, niso bile omejene pri gibanju in niso bile nadzorovane.*“ To izjavo je A. A. povzelo iz medijev. A. A. je sodnici zaradi te izjave očitalo kršitev načela nepristranskosti, saj naj bi z njo izražala svoja osebna prepričanja, ki niso skladna s trenutno situacijo na področju prostitucije v Sloveniji. Ob tem je opozorilo, da so posamezniki v prostitucijo prisiljeni s prefinjenimi oblikami manipulacije, pri čemer se izkorišča njihov podrejeni položaj, težke pretekle izkušnje (nasilje in spolne zlorabe), revščino ter odvisnost od alkohola in drog. V A. A. še pojasnjujejo, da gre za osebe, ki imajo izrazito slabo samopodobo, ki se soočajo s posledicami posttravmatske motnje in ki so pogosto samomorilno naravnane. Sodnici zato očitajo, da je neprimerno govoriti o tem, da si nekdo v takih razmerah izbere poklic prostitutu(tke).

¹ Objavljeno na spletni strani Sodnega sveta RS: <http://www.sodni-svet.si/#>.

Ker sodi po prepričanju komisije način ravnanja sodnikov pri javni razglasitvi sodb med pomembna vprašanja sodniške poklicne etike, je komisija na 17. seji 10. 5. 2018 sklenila, da bo pobudo A. A. vzela v obravnavo.

Sodnica je v svojem odgovoru na pobudo potrdila, da je v javni razglasitvi sodbe pri navajanju razlogov za svojo odločitev res uporabila primerjavo z delom frizerk, s čimer je želela nazorno dodatno podkrepiti argumente za svojo odločitev, hkrati pa je opozorila na to, da je bila sporna izjava v medijih iztrgana iz konteksta celotne obrazložitve, ki je trajala kar 30-45 minut, in da predstavniki A. A., ki niti niso bili prisotni pri razglasitvi, niso pristojni presojeti, ali so bile oškodovanke v konkretnem primeru izkoriščane in ranljive. Na specializiranem kazenskem oddelku sodniki rešujejo obsežne in zahtevne zadeve, ki obsegajo več 1000 strani. Ali je sporno izjavo podala v točno taki obliki, kot je bila povzeta v medijih, ne more ne zanikati ne potrditi, saj se ne more natančno spomniti vsega, kar je v ustni obrazložitvi sodbe navedla, še manj, ali je konkretni novinar korektno povzel (zapisal) njeno obrazložitev. Ker se javna obrazložitev sodbe, katere del se problematizira, ni snemala, avtentičnosti zapisa v medijih ni mogoče preveriti. Predstavniki A. A. niso bili navzoči na naroku, ko je razglasila sodbo, in jim ni znano, v kakšnem kontekstu je bila izrečena obrazložitev oprostilne sodbe. Nobena od oškodovank se zaradi izpostavljene izjave in/ali spornega dela ni obrnila na A. A. S primerjavo z delom frizerk je sodnica v obrazložitvi želela pojasniti, da oškodovanke v konkretnem primeru niso bile izkoriščane. Poklic erotičnega maserja je namreč že od leta 2015 uradni poklic v Republiki Sloveniji; oškodovanke so bile uradno zaposlene pri obdolžencih; prijavljene v vsa zavarovanja; zanje so se plačevali prispevki in vse druge obvezne dajatve; obdolženca sta imela svojo podjetniško dejavnost uradno in zakonito registrirano; plačevala sta vse dajatve iz poslovanja; oškodovankam sta izplačevala plačo, kot je bila dogovorjena. Pri tem se je oprla tudi na sodbo višjega sodišča.

Odločitev, da bo komisija izdala smernice

Etika je prožna kategorija in ni (tako kot pravo) vpeta v natančno določene ali vsaj vnaprej določljive oblike. Njene vrednostne sodbe o tem, ali je posamezno ravnanje dobro ali slabo, je zato težko posploševati, saj se prilegajo okoliščinam posameznega primera in imajo posluš za odtenke.² Navedeno je vodilo komisijo pri odločitvi, sprejeti na 18. seji 5. 6. 2018, da v obravnavanem primeru pobude A. A. ne bo obravnavala v smislu etične presoje konkretnega ravnanja imenovane sodnice z izdajo načelnega mnenja. Sodnica namreč utemeljeno opozarja v svojem odgovoru, da v konkretnem primeru ni nedvoumno niti to, ali je bila sporna izjava, ki jo je A. A. povzelo iz medijev, avtentično dokumentirana s strani novinarja. Predvsem pa je odločilno, da je bila ta izjava del precej širše (kar 30-45 minut trajajoče) obrazložitve javno razglašene sodbe. Brez poznavanja celotnega konteksta, v katerem je bila izrečena, njene etične presoje zato ni mogoče korektno izvesti.

Ker pa je faza javne razglasitve sodbe pomembna tako z vidika zagotavljanja pravice do poštenega sojenja (23. člen Ustave Republike Slovenije, URS) in javnosti sojenja (24. člen URS) kot z vidika zaupanja javnosti v sodstvo, na katerem temelji legitimnost sodne veje oblasti, je komisija sklenila, da bo v zvezi s pobudo oblikovala temeljne smernice sodnikom za etično primeren način javne razglasitve sodb.

² Marijan Pavčnik, Teorija prava, Prispevek k razumevanju prava, 2015, stran 267–271.

Smernice za ravnanje sodnikov pri javni razglasitvi sodb

Kot rečeno, se ravno pri javni razglasitvi sodb najbolj neposredno in v polnosti izražajo vloga, položaj in poslanstvo sodnika v sistemu državne oblasti in v družbenem življenju nasploh. Na tej točki zaživijo in se prepletajo praktično vsa načela kodeksa. Ko sodnik podaja razloge za svojo odločitev pri javni razglasitvi sodbe, mora biti iz njih razvidno, da je odločitev sprejel neodvisen nosilec sodne oblasti s popolno odprtostjo duha za argumente vseh udeležencev sodnega postopka (načeli neodvisnosti in nepristranskosti); da je odločitev podal strokovno usposobljen, družbeno razgledan ter življenjsko in delovno izkušen nosilec sodne veje oblasti (načelo usposobljenosti); in da je s svojo popolno predanostjo storil v postopku vse, da se stvar brez nepotrebnega odlašanja razišče in s tem zagotovi pravica do poštenega sojenja v razumnem roku (načelo predanosti). Ob razglasitvi sodbe mora sodnik obenem spoštovati načelo poklicne tajnosti glede osebnih, poslovnih in vseh drugih podatkov, za katere je izvedel pri opravljanju svoje funkcije (načelo diskretnosti); razloge za svojo odločitev mora podati na primerno spoštljiv način do vseh udeležencev postopka (načelo odnosa) ter s spoštovanjem vseh navedenih načel in formalnostjo, primerno pomembnosti trenutka, varovati ugled sodišča in sodstva na sploh (načelo ugleda).

Institut javne razglasitve sodb je hkrati priložnost, da sodniki pomagajo javnosti razumeti način delovanja ter značilnosti in pomen temeljnih premis sodstva, kot sta neodvisnost in nepristranskost. Sodniki se morajo zavedati, da npr. koncept in pomen neodvisnosti sodne veje oblasti nista vsakomur razumljiva. Prav nepoznavanje in nerazumevanje položaja in poslanstva ter mej delovanja sodstva pa ruši javno zaupanje v sodstvo. Izobraževanje javnosti s posebnim poudarkom na pomenu spoštovanja sodstva in njegove neodvisnosti je zato odgovornost ne samo države in njenih institucij nasploh, temveč (ali pa predvsem) sodstva.³

Smernica 1: Dostojanstven, čustveno zadržan in umirjen nastop pri javni razglasitvi sodbe; urejen osebni videz; uporaba knjižnega jezika

Pri javni razglasitvi sodbe je primerno, da je sodnik v svojem nastopu in izražanju zadržan, dostojanstven in umirjen ter hkrati suveren in odločen.

Primerno je, da ob tem poskrbi za urejen zunanji videz in da pri izražanju uporablja knjižni jezik.

Temeljne (splošne) smernice za javno nastopanje sodnikov, ki so v komentarju kodeksa zbrane na več mestih in ki pridejo v poštev pri javni razglasitvi sodb, priporočajo, da je sodnik pri izražanju v javnosti zadržan in umirjen; ne uporablja nezmerne, tendencioznega ali provokativnega jezika.⁴ Čeprav morda zadeva, v kateri razglasi sodbo, v sebi nosi močan čustveni naboj, javnost od sodnika utemeljeno pričakuje treznost, ki predpostavlja določeno čustveno distanco. Vsakršno izkazovanje naklonjenosti kateremukoli od udeležencev med razglasitvijo sodbe lahko okrne sodnikov videz nepristranskosti. Hkrati mora biti kot nosilec sodne oblasti ob tem primerno suveren in odločen. Poskrbeti mora poskrbeti tudi za urejen osebni videz in pri opravljanju svoje

³ Komentar Kodeksa sodniške etike, stran 21, točka 31, objavljeno na spletni strani Sodnega sveta RS: http://www.sodni-svet.si/images/stories/Kodeks_sodniske_etike_komentar_sept_2017.pdf.

⁴ Primerjaj Komentar Kodeksa sodniške etike, stran 26-29, točke 17-30.

funkcije negovati govorno slovensko besedo.⁵

Smernica 2: Kratka predstavitev odločilnih razlogov sodbe

Priporočljivo je, da sodnik predstavi ključne razloge za sprejeto odločitev v preglednem povzetku z jasnimi logičnim sledjem razlogov in, na kolikor se da, prosto govoren način.

Temeljni cilj ustavne zahteve po javnem izrekanju sodb (24. člen URS) je v zagotavljanju pravice do poštenega sojenja (23. člen URS), ki je eden od ključnih gradnikov demokratičnih ureditev. Temeljno vodilo sodnika pri javnem izreku sodbe in podajanju razlogov zanjo mora zato biti strankam in javnosti predstaviti rezultate sojenja pregledno in tako, da jih naslovniki razumejo. Glede na to praviloma ni priporočljivo, da je obrazložitev preobširna in predstavljena z branjem osnutka bodoče pisne obrazložitve sodbe. Razumevanje strokovnega teksta, ki ga poročevalec bere (še posebej če je tekst bran na monoton in/ali uraden način brez osebne note), je lahko zahteven proces tudi za strokovnjaka. Poslušalcem, ki so z izjemo odvetnikov in pravnih zastopnikov največkrat laične osebe, nevesče strokovnega pravnega izrazoslovja (stranke in zainteresirana javnost), je zato priporočljivo predstaviti razloge za sodbo v obliki kratkega povzetka ključnih razlogov v t. i. obliki polbranja ali branja teksta, zapisanega po opornih točkah.

Smernica 3: Vsebinska konkretnost in jasnost razlogov za sodbo

Pri javni razglasitvi sodbe je primerno, da sodnik na kratko predstavi vsebinsko konkretne ter jasne in nedvoumne razloge za svojo odločitev, ki so oblikovani tako, da so razumljivi tudi povprečnemu predstavniku laične javnosti.

Smernica 4: Predstavitev normativne in strokovne podlage za odločitev

Primerno je, da v obrazložitvi sodnik navede tudi ustrezno normativno ter teoretično in praktično podlago za svojo odločitev.

Smernica 5: Opredelitev do družbene dimenzije konkretnega primera

Priporočljivo je, da je iz razlogov razvidno, kadar to konkretni primer dopušča oziroma zahteva, da je bila odločitev sprejeta tudi na podlagi družbene ozaveščenosti sodnika.

Smernica 6: Uravnoveženost predstavljenih razlogov z vidika vseh odločilnih pravnih in dejanskih vprašanj konkretnega primera

Primerno je, da sodnik pri podajanju razlogov za svojo odločitev ne prezre nosilnih argumentov katerega od udeležencev postopka in se na kratko opredeli do vseh odločilnih pravnih in dejanskih vprašanj konkretnega primera, tako da noben od udeležencev postopka ne more reči, da ni bil slišan.

Postulat sodnikove neodvisnosti in nepristranskosti, v službi katerega je tudi načelo usposobljenosti, zahteva, da je iz obrazložitve, ki jo sodnik pri javni razglasitvi sodbe poda, razvidno, da je odločitev sprejel kot neodvisen nosilec sodne oblasti izključno na podlagi zakona in ustave in ob upoštevanju strokovnih standardov ter s popolno odprtostjo duha za odločilne argumente vseh udeležencev sodnega postopka.

Ko sodnik pri javni razglasitvi sodbe podaja razloge za odločitev, je zato primerno, da ti niso preveč posplošeni in pomensko odprti, morda celo dvoumni ali premalo skrbno

⁵ Primerjaj Komentar Kodeksa sodniške etike, stran 49, točki 4 in 5.

premišljeni. Razlogi morajo biti vsebinsko konkretni in oblikovani na način, ki je razumljiv povprečnemu predstavniku javnosti. V razlogih je primerno, da sodnik na kratko predstavi tudi temeljno normativno podlago za odločitev in bistvena spoznanja pravne stroke (teorije in prakse), ki so vodila njegovo razmišljanje pri odločanju. Hkrati pa mora biti iz njih razvidno, da je bila odločitev sprejeta tudi na podlagi družbene ozaveščenosti sodnika, kar je jamstvo za to, da na sojenje ne morejo vplivati morebitni nedopustni moralni nazori ali predsodki. Če iz obrazložitve niso razvidni jasni dejanski in pravni razlogi za sprejeto odločitev ter sodnikova senzibilnost za družbeno raznolikost in potrebe, se v javnosti in pri strankah kaj hitro lahko vzpostavi dvom v to, ali so sodnika pri odločitvi vodili izključno na načelih enakosti in postopkovne pravičnosti temelječi strokovni in pravni kriteriji.

Enak negativen učinek na zaupanje javnosti v sodstvo ima lahko, če se sodnik v temeljnih razlogih za sprejeto odločitev pri javni razglasitvi sodbe na kratko ne opredeli do nosilnih navedb in argumentov vseh udeležencev sodnega postopka. V tem primeru je lahko okrnjen zlasti videz nepristranskosti sodnika.

Smernica 7: Zavest o raznolikostih v družbi; spoštovanje dostojanstva vsakega posameznika in družbenih skupin; posebna pozornost na predstavnike ranljivih družbenih skupin

Primerno je, da se sodnik zaveda osebnostnih (intelektualnih, emocionalnih), kulturnih, rasnih, narodnostnih, verskih in drugih raznolikosti v družbi, se jih trudi razumeti, biti z njimi seznanjen ter jih upoštevati, tako da sta vselej zagotovljena enakost in spoštovanje dostojanstva vseh.

Sodniki, ki so pomembni akterji oblikovanja družbene zavesti, morajo pri svojem delu in javnem izrekanju sodb skrbno oblikovati utemeljitev sprejetih odločitev in ob tem še posebej paziti na ranljive družbene skupine.

Sodnikov odnos do strank in drugih udeležencev v postopkih mora vselej voditi zavest, da ima vsak pravico do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen URS). Razumeti mora, da sodni sistem predstavlja (represivni) del aparata moderne države, ki vsebuje potencialno nevarnost, da osebo, ki vanj vstopi, razčloveči. Posameznik pri instituciji išče pomoč, kar ga nehoti postavlja v položaj podrejenosti in nemoči, zato je v takšnih primerih še posebej občutljiv na vsakršen potencialni vtis zlorabe moči s strani avtoritete, ki naj bi mu pomagala.⁶ Sodniki, ki so pomembni akterji oblikovanja družbene zavesti in kulture, morajo zato še posebej paziti, da se pri svojem delu izogibajo uporabi stereotipov, kretenj, pripomb in opazk, ki nakazujejo na spolno ali drugo diskriminacijo, podcenjevalnim, zaničljivim ali sarkastičnim pripombam. Hkrati se morajo zavedati osebnostnih (intelektualnih, emocionalnih), kulturnih, rasnih, narodnostnih, verskih in drugih raznolikosti v družbi, jih razumeti, biti z njimi seznanjeni ter jih upoštevati, tako da sta vselej zagotovljena enakost in spoštovanje dostojanstva vseh.⁷ Posebna občutljivost je v tem pogledu potrebna zlasti takrat, ko bi dejanja in besede sodnika lahko imeli potencialni (negativni) vpliv na ranljive družbene skupine. Z vidika kodeksa zato ni primeren odnos do sodniškega dela, ki šteje, da je sodnikovo delo zgolj ali pa predvsem reševanje spisov. Pravo ima poleg normativne tudi vrednostno in družbeno dimenzijo. In prav družbena

⁶ Primerjaj Komentar Kodeksa sodniške etike, stran 45, točka 1, povzeto iz dokumenta Vrhovnega sodišča RS Otvoritev sodnega leta 2016, pridobljeno s spletne strani http://www.sodisce.si/mma_bin.php?static_id=20160209122253.

⁷ Komentar Kodeksa sodniške etike, stran 45, točka 2.

dimenzija terja od sodnika pogled na konkretne sodne zadeve tudi s perspektive človečnosti, ki v središče prava postavlja človeka, družbo ter posameznikove in družbene potrebe. V nasprotnem primeru pravo zgreši svoje poslanstvi, ki je, kot poudarjajo teoretiki sociologije prava, sredstvo za zadovoljevanje človekovih potreb (predvsem potreb po varnosti – red in mir in samouresničitvi).⁸ Sodnik mora zato zavestno gojiti pri sebi tudi empatičen odnos do družbe in njenih predstavnikov ter posledično skrbno in preudarno izbirati besede, ko utemeljuje svoje odločitve.

Smernica 8: Spoštovanje poklicne tajnosti

Pri navajanju razlogov za sprejeto odločitev v okviru javne razglasitve sodbe sodnik ne razkriva osebnih in drugih podatkov strank, za katere je izvedel pri svojem delu, če to ni nujno potrebno za utemeljitev in razumljivost sprejete odločitve.

Spoštovanje pravice do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen URS) se nadalje odraža še v eni zahtevi. Že zakon v prvem odstavku 38. člena Zakona o sodniški službi sodnikom nalaga dolžnost ohraniti zase vse, kar v okviru opravljanja službe zvedo o strankah in njihovih pravnih in dejanskih razmerjih, ter varovati tajnost vseh podatkov, do katerih javnost nima dostopa. Varovanje dostojanstva, integritete ter zasebnosti fizičnih in pravnih oseb pa je obenem tudi osrednje etično načelo sodnikovega poklicnega delovanja, uresničeno v načelu diskretnosti, ki ne zajema le dolžnega varovanja tajnosti in zaupnosti tistih podatkov, do katerih javnost sploh nima dostopa, temveč vseh podatkov, za katere sodnik izve pri opravljanju svoje funkcije. Sodnik zato ne zbira osebnih, poslovnih in drugih podatkov, če niso pomembni za obravnavo in presojo, niti takih podatkov ne razkriva zunaj postopka obravnavanja. Kadar mora na take podatke opreti svojo odločitev, pa mora pri ustni razglasitvi ali v pisnem odpravku sodne odločbe ustrezno zavarovati dostojanstvo in zasebnost vsakogar.⁹

**Predsednica Komisije za etiko in integriteto
mag. Nina Betetto**

⁸ Albin Igličar, Pogledi sociologije prava, Ljubljana 2012, I. poglavje.

⁹ Komentar Kodeksa sodniške etike, stran 43, točki 2 in 3.